Ohr on Campus

OHR FELLOWSHIPS

Baruch was researching a case for law school. It was about a murderer who was clinically insane, and was acquitted of charges due to an insanity plea. Baruch was very curious about the Torah's take on such a case. He wanted to know how the Torah looked at the insanity plea and asked his Rabbi about it.

- Gemorah Chagigah 3b-4a
- Rambam hilchos Eidus 9-9 with the Radvaz
- Igros Moshe Even Haezer (1) 120
- Nefesh Chaya (Even Haezer) 27

ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. ממרינן במדרש שלמה מעידין זה על זה ישראל ונכרי והקדוש ב"ה ישראל והקדוש ב"ה מעידים על הנכרים שהוא יום מנוחה ישראל ואין הקדוש ב"ה אומרים לומר להם אתם נמנחתם בשבת אע"פ שאינו מדבר מעניינו ביומא דשבתא[ד] כמו תפלת ערבית ומנחה:

עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית. לפי קלר הענין היה להם להפרים מעשר שני שהוא שוה לשתוה ומעשר עני נוהג בשמיטת ולא מיניו מעשר עני אחי שיש לעופים שלא תקנה תקנו שה כדי שיאכלו עניים בשביעית ומדין הוא לאפוי מרומה גדולה לפ ניתקן שלא יהא הכל מעשר עני שלא יהא לו לאדם כל כך מעשר שיש פרש"י דהיינו תרן תימון ועוג כלאלמינין במולין (דף פ:) עמון ומואב טוקרו בתימון כלומר על ידי כגון תימון ועוג הומר ליזרעאל ליכנס והקשה ר"ת דאמרינן בפרק מקום שנהגו (פסחים דף נג: ושם) שלא תרגלו למעוד יהודה ובנו הירדן והגליל ועבר הירדן היינו תרן תימון ועוג (ג) וכ"ת קדושה לשמורה לא קידשה לעתיד לבא אם כן מיפשוט מיניה דלרמי מליעזר לא קידשה מלמה מיבעי' לן בפ"ק דמגילה (דף י. ושם) ומשטעות (דף טו. ושם) מאי סברת ליה מי קידשה מי לא קידשה (ד) ומירץ ר"ת דיש לחלק דהכא בעמון ומואב לא קידשה כיון שהוא מעון ועוג ולא נתקדשו כלל בקדושת הארץ ועוד ממרץ דלא קידשה עבר הירדן רק לתרן תימון ממש אבל מה שכבש מעמון לא נתקדשה[ה]:

דרך שטות אפילו בחד נמי. וכי נימא דלא היה מועד לשטות רק לגומו דבר ונעניו מלמא כדי להחזיקו כשוטה לכל מילי כמו נגח שור וממון וגמל ועשה מועד לכל (ה) דהכא לא דמי דהכא כיון שהוא שוטה נממא ולפי ים להחזיקו בחזקת שוטה לכל דבר פירושלמי פ"ק דמרומות[ו] גומר מימי שוטה היולא עלילה והלן נמי הקבלות והמקדש כשומו (ו) והוא מאבד מה שנותנים לו מ"ר הוא והוא שיהו לילה יחידי שומר לו אלא כן אומר מי שהוא כשוטה לכל מילי כמו נגח ממון אבל אם מאבד מה שנותנין לו לקיומין[ז] אין זו אחת מכל אלו: כיון דעבדינהו לכולהו נעשה כמי שנגח כו'. וממל בשלשה אומנות לא ניחוש דלמא עבד לא ליחוש דלמא עבד לא ליחוש דלמא עבד לא לי

והבזויין. והקרובין. והנוגעין [ח]בעדותן. הרי אלו עשרה: ב [א]נשים פסולות לעדות [ב]מן התורה שנאמר על פי שנים עדים לשון זכר ולא לשון נקבה: ג וכן הטומטום והאנדרוגינוס פסולין מפני שהן ספק אשה. וכל מי שהוא ספק כשר ספק פסול הרי הוא פסול שאין העד בא אלא להוציא ממון על פיו או לחייב על פיו ואין מוציאין ממון מספק ואין עונשין מספק דין תורה: ד העבדים פסולין לעדות מן התורה. שנאמר לו כאשר זמם לעשות לאחיו מכלל שאחיו כמוהו מה אחיו בן ברית אף העד בן ברית קל וחומר לעכו"ם אם עבדים שהן במקצת מצות פסולין העכו"ם לא כל שכן: ה מי שחציו עבד וחציו בן חורין פסול: ו כל מי שנשתחרר והרי הוא מחוסר גט שחרור פסול. עד שיגיע גט לידו ויעשה מכלל בני ברית ואחר כך יעיד: ז [ג]הקטנים פסולין לעדות מן התורה שנאמר בעדים ועמדו שני האנשים אנשים ולא קטנים. אפילו היה הקטן נבון וחכם הרי הוא פסול עד שיביא שתי שערות אחר שלש עשרה שנה גמורות. ואם הגיע לעשרים שנה ולא הביא שתי שערות ונולד בו סימן מסימני סירום הרי זה סריס ויעיד. ואם לא נולד בו לא יעיד עד רוב שנותיו כמו שבארנו בהלכות אישות: ח קטן שהגיע לכלל שנותיו שנראו בו סימני בגרות מלמעלה אינו צריך בדיקה. ואם לאו אין מקבלין עדותו עד שיבדק. ובן שלש עשרה שנה ויום אחד שהביא שתי שערות ואינו יודע בטיב משא ומתן אין עדותו עדות בקרקעות מפני שאינו מדקדק בדברים שהרי אינו יודע. אבל בעדות מטלטלין מקבלין עדותו הואיל והוא גדול: ט השוטה פסול לעדות מן התורה לפי שאינו בן מצות. ולא שוטה שהוא מהלך ערום ומשבר כלים וזורק אבנים בלבד. אלא כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים אע"פ שהוא מדבר ושואל בענין בשאר דברים הרי זה פסול ובכלל שוטים יחשב

א טוש"ע מ' י"ג וי"ה ממ"ג לחזון רי"ד: ב עוד שם מ' י"ה ממ"ג שם:

נשים פסולות לעדות וכו'. מנוסח נפרק שבועת העדות ונפרק המוכל. ובקיפרי יליף לה מג"ש נאמר כאן ונאמר שני האנשים ונאמר שם על פי שני עדים מה כאן תנשים אף להלן תנשים ולא נשים. וקשיא לי על דברי רבינו היכי שביק דרשת דתלמודא ועביד דרשת מדעתיה וכ"ת דלימא להך דרשת נשוס דוכתא קשה דמשמעותא דקרא לא הוי לשון זכר ולא לשון נקבה ואי משום דכתיב שנים והוא משמע לשון זכר לא קשי דלא כתיב שנים להקיש שלשה לשנים ומה דכל המורה בלשון זכר נאמרה. ולפיכך מני סוכר דלעולם כוותא דרבינו על הג"ש המחוורה בקיפרי מלא ה"ק שדרשו בקרא שנאמרו על פי שנים עדים לשון זכר ולא לשון נקבה מדכתיב ועמדו שני האנשים ועדיין צ"ע:

ד העבדים פסולין וכו'. פ' המוכל מייתי לה ומסיק מלמודא הלד השוה שכתה לומר תשה ונקון שכן הוים כל המצות ופסולין להעיד אף אני אכיא את העבד שאינו כל המצות ופסול להעיד ותע"ג דהדר פריך על מה הלך השוה שכתה שהוים אף אתמר בעבד שהוא פיש מ"מ קתך עלה כיון דמוף סוף מסיק דעבד פסול לעדות מקרא אחריתא זו יותר פשוטה ותשתר שהדרשה שכתב רבינו היא במקום אחר וטעמא משום דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה דבעינן אתו כמוהו ממש שהוא בן ברית לכל המצות לאפוקי עבד שאינו כמותו ממש. ועדיין צריך תלמוד מ"מ למדנו שהעבדים והעכו"ם פסולין לעדות מן התורה כשאר כתב רבינו ואין נראה כן דעת רש"י בגיטין על מצות כל השעורות העולין בעלכות של עכו"ם:

ז הקטנים פסולים לעדות וכו'. משמע דפשיטא ליה דוועמדו שני האנשים בעדים חייבי וע"כ אתתי לה מקרא מהאי קרא נמי נשים אנשים ולא נשים אנשים ולא קטנים דכל היכא דליכא מיעוטא ממעטינן כל מילי ולמה הוצרך רבינו להביא קרא אחריתא לפסול אתּ הנשים, ונראי דכתיבנא לעיל אתי שפיר דלעולם אתקרא דלעמדו שני האנשים ממיך ולא מיימי הך קרא אלא לגלות על הג"ש דלא מיתת ועמדו שני האנשים בעבלי דיעין חייבי מדלא כתיב ואשר להם הריב:

ח קטן שהגיע לכלל וכו'. פרק בא סימן במשנה מפני שאמרו תשתר אתמון לגזות עד שלא בא העלין אבל ע"א לעלין לגזות עד שלא בא התמון ואתריע נמי סיון שבא אתמון זוב אין מצטיעין על עלין:

ובן י"ג שנים ויום אחד וכו'. פ' מי שמת אמר רב הוגא בריה דרב יהושע ועבדוה עדותו עדות עדות אמר מר זוטרא ולא אתרן אלא למטלטלי אבל למקרקעי לא מי אע"פ שאתרנו דשמות מבן עשרים שאינו יודע בשיב משא ומתן היינו מוכר בנכסי אבל לעדות נאמן הוא להעיד מה שראה ושמע מבן י"ג ואילך שהגיע שתי שערות הואיל ואינו זוטא לשון רש"י [אחר הלקוט]

ט השוטה פסול לעדות וכו'. כתב רבינו הטעם לפי שאינו בן מצות כלומר שהוא פטור מן המצות ותע"פ שמקיים מקצת מצות לפעמים הוי כמי שאינו מצווה ועושה

כולן נכתב אתת ור' יוחנן אמר אפילו נאחת מהן וקי"ל כר' יוחנן וכן פסק הלת"ם בריש מולין וז"ש רבינו נדבר מן הדברים לומר דאפילו נדבר אתד ואתבר שם דדוקא

ומ"ש והבזויין. נפס"ק דקידושין (דף מ':) אתרו האוכל בשוק וכו' וי"ת פסול לעדות אתר דרב אתי אליבא דר' יוחנן והלכה כי"ת. ומ"ש והקרובים. בפרק זה כורך (דף כ"ו:). ומ"ש והנוגעים בעדותן. פרק חזקת הבתים (דף מ"ב ע"ג) פרכינן לאתר המוחפין מעידים זה על זה אתתי נוגעים בעדותן שם:

ב חנשים פסולות לעדות וכו'. בפרק שבועת העדות (דף ל'.) אתרינן ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר כלומר ללמד שאין עדות נשים ובקיפרי ועמדו שני האנשים נאתר כאן שני ונאתר בעדות על פי שנים עדים מה כאן אנשים אף להלן אנשים מכאן שאין האשה כשרה להעיד. ואיני יודע למה הניח רבינו מלכתוב לשון זה. והלשון שהניח אינה נוחה לי שהרי כל המורה בלשון זכר נאתרה:

ג ואין מוציאין ממון מספק וכו'. מוסכם בכל הגמ' דמקשיקא לן מפקינן ממונא

וכ"ש דאין עונשין:

ד העבדים פסולים וכו'. בפ' המוכל (דף פ"ת.) מייתי לה מגזלן ונקון תו משתר שהוא כגזלן שאינו כשר פסול הוא:

ו כל מי שנשתחרר וכו'. גיטין פ' השולח (דף ל"ט.) אתר עולא אתר ר' יוחנן המפקיע עבדו יצא לאתרות ואריך גט שתרור כלומר יצא לאתרות משום דזכה בעצמו ואריך גט שתרור להאתיו בנת ישראל וא"כ כיון לאתיו כן נכית גמור אין לאוי להעיד:

ז הקטנים פסולים וכו'. בנתתא פרק מי שמת (דף קנ"ה:) אתרינן דשמות מכן י"ג אין עדותו עדות משום דבעינן ועמדו שני האנשים וליכא: ואם הגיע לעשרים שנה וכו'. למד כן ממה שאתרו בפ' יוצא לדופן (דף מ"ו:) מתוך שדברי רבינו פ"ב מהלכות אישות

ח קטן שהגיע לכלל שנותיו וכו'. דעת רבינו זיש לאים סימנין מלמעלה וכתב בפ"ב מהלי אישות והשיג עליו הרתב"ד וה"ה היתה הדבר בע"ש: ובן שלש עשרה וכו'. כתב רבינו ירומה שכן כתוב בירושלמי ומפרש רבינו דהיינו דשהניח שתי שערות דאי לאו הכי דינו דקטן לכל מילי וכפ' מי שמת (דף קנ"ה:) אתר רב הוגא בריה דרב יהושע ועבדוה עדותו עדות אתר אתר מר זוטרא לן אתרן אלא למטלטלי אבל למקרקעי אין עדותן עדות וכתבו התפרשים דקאי אתתי דאתרינן התם לעיל מהאי מיתתא דשמות מבן עשרים תע"פ שהוא כן י"ג שאינו בקי בטיב משא ומתכר אינו מוכר בנכסי אבינו וקאתר לענין עדות עדותו עדות למטלטלים והם הס דברי רבינו ולמדנו מכאן שבן י"ג שהניח שתי שערות ובקי בטיב משא ומתן עדותו עדות לף לקרקע:

ט השוטה פסול לעדות וכו'. שהשוטה פסול זה פשוט ומבואר בכתה מקומות. ומ"ש לפי שאינו בן מצות. ל"ע היכא אימא שהשעם שהוא פסול לפי שאינו בן מצות דבפ"ק למגילה מבן הבל מייתי בתתי"ו ושם (דף ג':) אתרו אי זהו שוטה היוצא ימיבי בלילה והבן בניח הקברות והמקלע עת כתותו אימא אתר רב הוגא עד שיהו בתתי"ו שתי שערות ובקי בטיב משא ומתן עדותו עדות לף לקרקע:

לחם משנה

פ"ט ד העבדים פסולים לעדות וכו'. כתב הרב כ"מ דדרשת זו שכתב רבינו ז"ע היכא אימא. ואני אומר לף לבד זה קשה דלא מצאתה בגמ' אבל קשה יותר שפה בגמרא נאתר בהדיא דבפ' המוכל (דף פ"ת.) הקשו לרבי יהודה דאתר דהמוכל בעבד בעני של אתריס פטור מן הבושת משום דאתר קרא כי יגף בנשים ימדו אים ואתתי ועבד לאו בכלל אתתי הוא דלא מעתה לרי יהודה זוממי עבד לא יהרגו דכתיב ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאתיו ואימלו אתר קרא ועבדת הרע מקרבך מ"מ ע"כ והשתא אימא דכתיב זמם לעשות לאתיו ואימלו אתר קרא ועבדת הרע מקרבך מ"מ ע"כ והשתא אימא דלא כתיב זמם לעשות לאתיו ואימלו אתר קרא ועבדת הרע מקרבך מ"מ ע"כ והשתא אימא דכ

והנה מתוס' חגיגה דף ג' ד"ה דרך משמע בפירוש שיש לו דיני פקח דכתבו שם דכיון שהוא שוטה באחת ודאי יש להחזיקו בחזקת שוטה לכל דבר עי"ש וטעמם הוא פשוט דל"ד לנגיחה דבנגח מין אחד אמרינן ששונא רק מין זה אבל בדעת כיון שחזינן שדעתו משובשת בדבר אחד הוא בחזקת משובש לגמרי דמסתמא אין לומר שרק לדבר אחד דעתו משובשת. וא"כ אין שייך זה אלא בסתמא שלא ידעינן בברור איך הוא לדברים אחרים אבל כשידעינן בברור שהוא פקח לדברים אחרים שאין שייך לומר שהוא בחזקת שוטה גם להם משמע שסברי שהוא כפקח להם דהא לא כתבו התוס' דכיון שהוא שוטה באחת הוא בדיני שוטה לכל דבר אלא שיש להחזיקו בחזקת שוטה שבידוע בברור שהוא פקח לשאר הדברים אין שייך זה. ואין להקשות דא"כ ליתרץ הגמ' דמה שמצריך ר' חונא עד שיהו כולן הוא באם ידוע לן דלשאר דברים הוא פקח. משום דבזה גם בעביד לכולהו ג' דברים לא יועיל להחשיבו בדין שוטה לשא"ד כיון דחזינן דעכ"פ הוא פקח להם וכמו בנגח שור חמור וגמל דהוא מועד לכל ומ"מ אם ידוע בברור שאינו נוגח איזה מין אינו מועד למין ההוא וכ"כ הכא לא יועילו אף ג' הדברים להחשיבו שוטה להדברים שידוע שהוא פקח להם ולכן הקשה הגמ' אר' חונא שפיר.

ולפ"ז ניחא סוגית הגמ' בחגיגה שם דלכאורה קשה מה שאמר לעולם דקא עביד להו דרך שטות והלן בבית הקברות אימור כדי שתשרה עליו רוח טומאה הוא דקא עביד, איך אמר דעביד דרך שטות הא אם נימא דעביד כהאימור לא עביד דרך שטות וחו"ל לומר לא צריכא דעביד להו סתמא שלא ידעינן לאיזה צורך ולכן בדבר אחד אמרינן אימור ובעביד ג' דברים הוי כמו שנגח שור חמור וגמל ואיך אמר בלשון החלט שעביד דרך שטות. אבל לפ"ז יש לפרש דגם האימור שאמרינן הוא גמי דרך שטות שהרי בעל מחשבות דמקרע כסותו ודאי הוא מחלת שטות וכן גנדריפס לפי' ראשון דרש"י שהוא תולי האותו מתוך דאגה הוא מחלת שטות וא"כ נפרש גם הא דלן בבית"ק כדי שתשרה עליו רוח טומאה שהוא ענין שטות שאף המכשפים אין עושין כן אלא הוא שטות כזה שמשובשת דעתו ברדיפה אחרי מכשפות באופן שטות. (וכן מלשון הירושלמי דאמה אפי' שוטה שבשוטים אינו מאבד מה שנותנין לו שהביאו התוס' משמע דאימור שאמרינן בהני תלתא הם ג"כ ענייני שטות אך לא לגמרי). אך הם ענייני שטות שאין להחזיק מהם שהוא שוטה לכל דבר שרוב שוטים האלו הם שוטים רק לדבר זה ולא לדבר אחר ולכן אין להם דין שוטה לכל הדברים רק להדברים שנשתטו. אבל כיון דעביד לכולהו תלתא אמרינן דכולן הן משום שטות כללי שנשתבשה דעתו בכל והוא שוטה לכל דבר כמו שאמרינן בנגח שור חמור וגמל שהוא מועד לכל. וזהו שתירץ דאיירי דעביד להו דרך שטות ומ"מ בעי תלתא אבל אם לא ניכר שעשה דרך שטות דיש להסתפק שמא היה לו צורך ממש בזה דהוצרך לילך יחידי בלילה לפרנסתו וכדומה בכל התלתא לא נחזיק אף בעביד כל התלתא שהוא שוטה דרוב בנ"א אינם שוטים וכ"ש בשידענו אותו לפקח.

נמצא שגם מהגמ' יש לנו ראיה דשוטה לדבר אחד אינו בדין שוטה לכ"ד אך בסתמא מחזקינן שהוא שוטה לכ"ד ולכן בהני תלתא אף בסתמא לא מחזקינן לו שהוא שוטה לכ"ד משום הני אימור דאמרינן ששוטים כאלו רובם הם שוטים רק לדבר אחד. וא"כ בידעינן בברור שהוא פקח לאיזה דבר יהיה לו דיני פקח לדבר ההוא אף בעביד כולהו או שאר ענייני שטות.

אך לר' יוחנן שטובר אפילו באחד מהן יש להסתפק אם גם הוא סובר דיש לומר אימור בהני תלתא אך מאחר שעכ"פ הוא מעשה שטות סובר דשוטה לדבר אחד יש לו דיני שוטה לכל דבר אף להדברים שהוא פקח ולכן נהי שבהני תלתא אין מחזיקין אותו לשוטה לשאר דברים מ"מ יש לו דיני שוטה. או דאינו סובר שאמרינן האימור משום דיותר קרוב לומר שהוא משום שטות גמור דרוב חולי המחשבה אין קורעין כסותן וכן מי שאחדית גנדריפס לא היה יוצא בלילה במקום סכנה אלא היה נטמן בבית ביחידות וכן בשביל שטותו במכשפות לא היה נכנס בסכנה ללון בביה"ק אי לאו שהוא שוטה גמור ולכן סובר שתלינן בסתמא גם בחד מהני תלתא שהוא שוטה גמור. וא"כ בידעינן שהוא פקח לשארי דברים גם ר' יוחנן מודה שדינו כפקח לשארי הדברים.

והנה מהירושלמי שהביאו התוס' מוכח דטעם ר' יוחנן הוא מחמת שאינו סובר דאמרינן האימור. דאמר ר' אבין מסתברא כר' יוחנן בלבד ממאבד מה שנותנין לו דאפילו שוטה שבשוטים אינו מאבד מה שנותנים לו וא"כ מפורש שטעם ר' יוחנן הוא שלא אמרינן אימור ור' אבין מסתברא לו טעם ר' יוחנן רק במאבד מה שנותנין לו שלא אמרינן אימור קוביקוס ולא בהתלתא שבהו מסתבר לו כר' חונא שאמרינן האימור אבל ר' יוחנן בעצמו סובר גם בהתלתא שלא אמרינן האימור. דאם טעם ר' יוחנן הוא מחמת דסגי שיהית שוטה לדבר אחד אין שייך לחלק בין מאבד מה שנותנים לו להשאר אלא ודאי

ויש להם דיני פקח אף להדבר שהם שוטים כיון דא"א לדידיה שיהיה שוטה כזה ונמצא שבעובדא דידן להתב"ש כ"ש שיש לו דיני פקח דלא נחשב שוטה כלל. אבל לא מסתבר כלל לומר כן). אך מדברי הסמ"ע בסי' ל"ה ס"ק כ"ו שכתב בשא"ד הוא חכם כשאר בנ"א משמע שאף שהוא חכם בברור לשאר הדברים יש לו דיני שוטה שלא כדהוכחתי ויקשה עליו מסוגיא דחגיגה לפי הירושלמי. ועיין בתב"ש שכתב שיש לדחוק כן גם בסמ"ע אבל הוא דוחק.

והנכון לע"ד דבר חדש דהא קשה טובא מ"ט נקט הרמב"ם דין דמהו שוטה דוקא בהלכות עדות ולא בשאר הלכות שהוזכר בהם שחלוק דין שוטה מדין פקח כמו בתרומות וקידושין וגירושין וקנינים ושליחות אף שהן הלכות הקדמות בספר הרמב"ם היה יותר ראוי לכתוב בהקודמות מהו שוטה. ובפרט שעדות עדיף לענין פתאים ביותר שלכל הדברים יש להם דין פקח ולעדות פסולין וא"כ אין ראיה מעדות לשאר דברים כ"כ. וע"ק מת שהקשה הכ"מ והלח"מ על מש"כ טעם ששוטה פסול לעדות לפי שאינו בן מצות היכא איתא האי טעמא ולמה הוצרך לזה הלא הטעם פשוט משום דאינו בן דעת. ועוד מאין פשוט לו יותר שאינו בן מצות מדין פסול לעדות שתלה הרמב"ם טעם פסולו לעדות במה שפטור ממצות הא בין פטורו ממצות ובין פסולו לעדות הם מטעם אחד משום שלאו בן דעת הוא.

ולכן אמינא דהרמב"ם מחלק בשוטה לדבר אחד ופקח בדברים אחרים בין חיוב מצות לדיני קנינים וכדומה. דבחיוב מצות סובר דכיון שהוא שוטה לדבר אחד עכ"פ ופטור ממצות שנוגעות בעבירתם ובקיומם לשטותו מחמת שאינו בן דעת לזה פטור גם מכל המצות אף בדברים שיש לו דעת ויכול לקיימם דהתורה לא חייבה במצות לחצאין. דהא זה ששוטה פטור ממצות אינו משום דהוא אנוס דנימא דלכן בדברים שאינו אנוס מצד שטותו יתחייב דהא חזינן בר"פ מי שהחשיך שוטה וקטן לשוטה דלא אתי לכלל מצות ואם רק מצד אנוס הוא פטור שוטה ממצות שנמצא שבעצם הוא בר חייב במצות היה אסור לנו להכשילו באיסור דעל זה אינו אנוס דכשלא ניתן לו לא יעבור אלא ודאי דפטור בעצם. וכן מוכח מהא דר"ה דף כ"ח דכפאו שד ואכל מצה לא יצא ידי חובתו משום שהיה פטור ממצות בעת שאכל כמפורש הטעם ברמב"ם פ"ו מחמץ ומצה ה"ג עי"ש וא"כ חזינן שהוא פטור בעצם. ולכן סובר הרמב"ם דפטור ממצות אף לדברים שהוא פקח להם דכיון שלא חייבתו תורה במצות בדברים שאינו בן דעת הוא פטור ממילא מכל המצות דאין חיוב במצות לחצאין.

אבל בקנינים שבזה אף הפטור ממצות קנינו קנין דקנין אינו שייך לחיוב מצות דהא עכו"ם נמי ישנו בדין קנין ואף שחלוק מישראל בכמה דברים בקנינים אינו מחמת שפטור ממצות אלא משום דלאו עמיתך הוא ושוטה ודאי הוי עמיתך וא"כ הוי זה שקנין דשוטה אינו כלום רק משום שאינו בן דעת. וכן בדין שליחות אין למעטו לשוטה ממה אתם בני ברית דאף שפטור ממצות הוא בכלל בן ברית ועיין ביו"ד סי' א' בש"ך ס"ק כ"ז לענין חבחת ובתב"ש שם וכ"ש הכא ובפרט שלא הוזכר בתורה לשון בן ברית וכוונת הגמ' בלשון זה רק שיהיה ישראל. וראיה גדולה מהא דלר' יהודה שסומא פטור ממצות ומ"מ כשר לשליחות כמפורש בגיטין דף כ"ג והוא אף לר' יהודה מדלא תירץ דמתני' דפסול סומא לשליחות אתיא כר' יהודה. וכן ודאי אף לר' יהודה תפסי קידושין דסומא ויכול גם לגרש אשתו שקידש אף קודם שנסתמא. וכן אף לר' יהודה תרומתו דסומא תרומה דהא לא פליג בתרומות פ"א מ"ו על הא דתנן דסומא תרומתו תרומה כמו שפליג לעיל מינה בקטן. ועיין בפיה"מ להרמב"ם ובערוך"ב שתני חמשה למעוטי דר' יהודה דקטן ולא הזכירו שגם בסומא פליג ר' יהודה משום דודאי גם לר' יהודה תרומתו תרומה אף שפטור ממצות. וכן כשר לשחיטה אף שפטור ממצות כמבואר ריש חולין ובפ' כסוי הדם משום דדברים אלו אין שייך לחיוב מצות אך שוטה אינו בכלל אלו משום שאינו בר דעת. ולכן אם הוא רק שוטה לדבר אחד ופקח בדברים אחרים שאז הוא בר דעת אף שפטור ממצות יכול לתרום אם הוא בר דעת לזה וכן יכול להיות שליח לדברים שהוא בר דעת וכן יכול לקדש ולגרש וקנינו קנין אם הוא בר דעת לזה דבדברים אלו תלוי בדעתו בדבר זה ולא איכפת לן אם הוא שוטה לדבר אחר. רק בסתמא אנו מחזיקין אותו לשוטה לכל דבר כדאיתא בתוס' אבל כשידעינן בברור שהוא פקח יש לו דיני פקח. וסובר גם הרמב"ם בזה כתוס' ורק לענין חיוב מצות סובר שפטור אף לדברים שהוא פקח.

ולמד הרמב"ם חלוק זה מהשנויים שבין גמ' דידן להירושלמי שהביאו התוס' דלא ניחא לו לפרש שפליגי, וגם כשנדקדק חזינן דבגמ' דידן הביא ברייתות אחרות ובירושלמי הביא ברייתא אחרת ולאו גבי הדדי תנינן, דהא בגמ' דידן הובאה ברייתא אחת שהוזכרו רק שלשתן היוצא יחידי בלילה והלן בביה"ק והמקרע כסותו וברייתא שניה שהוזכר בה

כמה שהמחיר לז ובקש מחתה למכור דירה שלו חדור בניה
חני' בחמרו כי חוליו בח מחמת הדירה שם כי לא הי'
לו מזומה כרחוי והמיכה לו אחר חס חם הכסף בהוצאות
חליו עד כי אין לו מחומה בידה היך יוכלו לשבת יחדיו
ולחלות טרף לביתם ט"ב טוב טוב שיתפרדו בג"פ משיב
נשלה חני לא לרחק בחתי חך לקרב. מעולם לא הי' בדעתי
לרחק חולם חנכי רוחה שחיינך רוחיה למכור דירה לחרחת
ולעזוב בית חביך וחמך ולרוכך להפריד מעלי שבחי בדעתי
לגרשך חך בהפיכך לי מעותי ודברו טוב חתו לומדי חורה
כחלי שעה ושמעו שדבריו עוביס וכוחיס בלוחים מיוסב. ומוס
עיניי שעות לא רחו בו רק בחפחרות הרשעת ממנו ושלחו
חת"ל מחמעליך חחרי הרב הג' חבדק"ק שטחשטוו גס דיין
מעם והמה רחו ג"כ חת הלוחים וחת שיחו כי גלול בדעתו
ומיין עיניי הגע ורואה בעוב לנרש בג"פ חולם לחסר עודנו
נשלח ניכר חליו בקרבו חשר הוח החפלר נרשפו שהוח
בחחד מהגלוחים וכלילה שלפני הגע נשמע ממנו שהחברך
נלבבו לחמר שים לו הופעת רוה"ק וגלוי חליהו. בשביעי
ליחן הגע של חופן שיבות הדבר לפני גדולי הדור ושמה
יפשעו בדעתם על הגע הזה וחת"ל כשמחתו הגע ויניעו
שמיי בדעתו וגלול כלחד הפקחים ולח בעיניי הגע ודיניו
ילע"ע כלל בלר בחר היטב ושלל והשיב לכל הדברים הנלרכים ע"פ
דין ולא גלחה ולא נשמע ממנו סוס שמן דבר בשעות כלל.
זה תוך השלשה ויומר מבואר בחלוכה בשחביס הלופיס
פס:

והנה כשר הי' עיין כזה בדוכות שלפניו בימי הגשון
עי"ב בשעשה שהי' בקליף בפי שפר חור היטר
ואדפס בו חשובות כמה גחוניס להחיר נדון בעין זה ועיקר
הדבר חלוי בפלוגחת הרשב"ם עם הרב בביו חביגדור.

ומורם הדבריס משניהה דף ג' ע"ב:

ת"ר חיזהו סוטה היולת יחידי בלילה והלן בניח הקברות
והמקרע לח כשומו לחמר לב הולח לחמר עך שיהי'
כולן בב"ח ר' יוחנן לחמר לחפילו בחחת מהן היכי דמי לי
דשביד להו דרך שעות לחפי' בחדא ומי ולי דלא שביד להו
דרך שעות חפילו כולהו ומי לא. לעולם דקשביד להו
דרך שעות והלן בניח הקברות חומר כדי שחשהה. עליו
ריוח העומחה הוא דקא שביד והיולת יחידי בלילה לימור
גלדלפוס לחידי' והמקרע לח כשומו לימור בעל מחשבות
הוא כיון דעבדיהו לכולהו הוי כמו. שפגח שור חמור וגמל
ועשה מועל לכל. לימר רב פפא לי שמיעא לי' לרב הוא
הא דחמיא לימור שוטה המחבד כל מה שמוחיין לו הוא
הדר בי'. חבעיא להו כי הוא הדר בי' ממקרע כשומו
הוא דהוה הדר בי' דדמיא להא לו דילמא מבולהו הוא
הדר חיקו:

והנה מפשטות ליקחת דגמרא נרחה דרק בחלו דבריס
שי שוטה ולא בשטוחיס חחריס וכן הוא דעת
רשיו חביגדור בהר"ל חלי' הכהן ורשיו שממה משפירא
הוסחו דבריהם בב"י בסי' קי"ע וקכ"ח הי"ל:

אמנם בגמב"ם ז"ל בהלכות עדות פ' ע' הלכה ע' כ'
וז"ל השוטה פסול לעדות מן החורה לפי שהיו
בן מלוות ולא שוטה שהוא מהלך עדום ומשבר כלים וזורק
חבניס בלבד. חלא כל מי שבטרפה דעתו ובמלחת דעתו
משובשת תמיד בדבר מהדברים הא"פ שהוא מדבר ושותל
בעיון בשאר דבריס הרי זה פסול וכבלל שוטים ישחב ע"כ:

והנה לבחורה דברי הרמב"ם טעמת בעי מחחר שלא
הוזכר בגמרא רק חלו מל"ל למחש מדעתו ולומר
דמחי שחפסו בגמרא חלן בבה"ק והיולת יחידי בלילה הוא
רק לדוגמה וה"ה שאר דבריס ומדוע הוזכר בבריית חלו
שלשה דווקא ושם הכוונה הי' רק להגיד הדוגמת הי' די
בחחד מו בשניס ושמחי הזכירו בבריית שלשה לדוגמת.
וגם עוד. פלחי יותר דוחק ניחח לי' יוחנן דשמר דרי בחחד
מהם חבל לרב הוחח דשמר עד שיהי' כולם כל השלשה בו
וכשחבד שמה שנוחנין לו הי' די בחחת וכן במקרע כשומו
כדחיחת בגמרא חם נימח דחזה לבד ממקרע כשומו הדר
בי' ולא מחחריני חם נימח דחלו הוי רק. לדוגמת ח"כ מה
נעשה חם יהי' שוטה בדבריס חחריס שחיפ מחלו שהחזרו
ממחי נדע מי הוא מחיזה סוג שיעטרך שני דבריס נימר
ומי הוא מחיזה סוג שיהי' די בחמר בחחת שמה בזה
החמת סופר בסי'. וכן פקפו בחמה' הגלוניס בחור היפר
וגם חמה הגלון בשחבת חרי' המובח בחור היפר. דדברי
הטור והשו"ע סומניס זה. חת זה דביו"ד הלכות שחיטה פסק
דלח הוי שוטה רק בחלו הדבריס הנמויס בבריית ובמ"מ
סי' ל"ה פסק בהרמב"ם דכל שפחשה בדבר חחד הרי
שוטה לכל הדבריס:

אך לפענ"ד הקל' והקלוש' ככוי' דברי הרמב"ם מחוד ומבוחרי'
בפי' בגמ' והלה מהי דקחמר. בגמ' מהי דמקשי לי
דשביד להו דרך שעות חפילו בחדא ומי לריך להבין מהי
הוא הפירוש שם הפילוש דחמו רוחין שעושה דרך שעות ולא
לסיבה בחחת מהי מחרן לעולם דקא שביד להו דרך שעות
והלן בניח הקברות לימור שחשהה עליו רוח טומחה והיולת
יחידי בלילה לימור בגדלפוס לחזי' והמקרע כשומו לימור
בעל מחשבות הוא הרי הכא ניישי שחמו רוחין שעשה דרך
שעות וחיך מוכל להקשות בשיבה בחחת כיון שלחיו שעשה
דרך שעות:

ועיב ל"ל דשפיוות הוא דעשה דרך שעות דייקו שלא רחיקו
שום סיבה למה עושה זחת ולשיטו נרחה שהוא
דרך שעות כיון שחין שמה לחלות ומחי להגמרא קחמר
מי דלא שביד להו דרך שעות חפילו כולהו נמי דייקו
שלחיו שלא עשה דרך שעות רק לחיזה סיבה ידועה ומ"ה
מחרן שפיר בגמרא לעולם דקא שביד להו דרך שעות
חע"ב לימור דייקו חף דחשמו לא רחיקו שום סיבה
לעשיות חלו ונרחה לשיטו שהוא דרך שעות חע"ב ובכל
להיות שים בזה חיזה סיבה שחשהה עליו רוח טומחה וכו':

וכן רחיתי חמ"ב בחכוחות שור כש"ך ס"ק מ"ז על מה
שחעתיק שם בשמלה מדשה דשוטה דייקו שיולת יחידי
בלילה לו מקרע כשומו לו לן. בבה"ק ודוקא שעשה חחד
מחלה דרך שעות כחב ט"ז בחכוחות שור וז"ל ופי' שומד
בביקור שחין סיבה לשפי' זו כ"ל בממת שעושו ושפילו ליכא
למחלי בחלמה דלא שביחא לא חליון לן משמע בגמרא דלא
חליון בגדלפוס והלן בבה"ק כדי שחשהה עליו רוח טומחה
עכ"ד. הרי מפורש כהדבריס חשר כחבנו:

ובזה פליגי ר' יוחנן ורב הוחח דרב הוחח מייש לף לסיבה
דלא שביחא ומש"ה לריך דוקא שיתחזק בחלו השלשה
דחו לא מייסיון לסיבה עוד ור' יוחנן סובר דלא מייסיון
לסיבה דלא שלימה כמו חלו ומש"ה די בחחת:

אבל עכ"פ מוכח מכחן דחם נדע בבירור שהוא שוטה
לדבר חחד הוי כשוטה לכל ולא חמריון שלדבר זה
הוא שוטה ולא לחחר דחל"ב לף חם לא נחלה בשום סיבה
ומחזיק שהוא שוטה בדבר זה לא מחזיקו עוד לשוטה בדבריס
חחריס ומחי לר"י בדבר חחד חנו מחזיקין חומו לשוטה:

ולא עוד חלא לף רב. הוחח מודה דבשוטה לדבר חחד הוי
שוטה לכל לף מש"ה לריך כחן שלשה משום דמייסיון
לכל חחד לסיבה חחרת שוטה לכל חי. הוה ברור לן דשוטה מחמת
שעות לא לסיבה חחרת מוחזק בחחת לשוטה לכל
הדבריס דהגמרא מחזיק זחת בבירור להקשות לרב. הוחח חי
דשביד דרך שעות חפילו בחדא ומי קודם שהגמרא ידע
לחרן דמייסיון בכל חחד לסיבות ולא חיולו בגמרא בפשיטות
דשעמת דרב הוחח דשוטה בדבר חחד חיינו שוטה לכל
הדבריס ומש"ה לריך שלשה בקושית החום חלא ט"ב דזחת
הי' ברור להגמרא דשוטה לדבר חחד הוי שוט' לכל הדברי'
ואיינו דומה לשור תמור גמל חך כיון דהוי שוטה לדבר חחד הוי
שוטה לכל וא"ב לם נדע בבירור. שהוח שוטה בדבר חחד
יהי' בחיזה דבר סיבה' חך מיחבדר לו שבדבר זה הוח שוטה
מוכח בסיוות בגמרא דיהן שהוח שוטה לכל ולא חמריון
שרק לדבר זה הוא שוטה ולא לשחר דבריס ואיינו לריך